

ДЕКОМПОЗИЦІЯ МИТНОЇ ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Аналіз останніх досліджень: Окремі питання митної функції держави розкривалися у роботах учених-юристів та економістів, політологів, фахівців у сфері державного управління, які присвятили свої праці проблематиці митної діяльності у сучасній державі, а також системи її функцій. Серед них варто особливо відзначити роботи: С.С.Алексеева, Р.М.Алієва, В.В.Анцупова, С.В.Бабаєва, І.К.Бабайцевої, А.Ф.Крижановський, І.Г.Бережнюк, О.Г.Варича, А.Б.Венгерова, В.М.Вишновецького, О.К.Вишнякова, К.М.Владимірова, О.П.Гребельника, О.О.Джураєвої, Б.А.Кормича, О.М.Лоцихіна, А.В.Мазур,, Ю.М.Оборотова, П.В. Пашка, В. Н.Протасова, К.К.Сандровського, О. Ф.Скакун, Ю.О.Тихомирова, В.Є.Чиркіна, П.М.Шеремети та ін.

Виклад основного матеріалу. Поява тих або інших нових функцій на різних етапах розвитку державності конкретних суспільств не має строго визначеного, причинно-наслідкового характеру, не виступає жорстко детерміновано новою сутністю і формою держави. Разом із тим, така більш-менш причинна залежність все ж характеризує функції держави, які являють собою найважливіші напрямки діяльності держави у визначальних сферах: її існування в економічній, політичній, соціальній та інших сферах. Декомпозиція митної функції найбільш «чутлива» до сутнісних змін держави.

Інші ж функції піддаються потужному впливу стабільних етнокультурних пластів життя суспільства, національних, територіальних особливостей, традицій тощо. Тому новий тип держави, що з'явився в розвитку конкретного державно організованого суспільства, може в явній або прихованій формі зберігати й іноді розвивати деякі старі функції.

У державності того чи іншого суспільства зберігається спадковість функцій, але діє і механізм поновлення функцій. Наприклад, на появу нових функцій впливають самоорганізаційні, суб'єктивні та навіть випадкові (синергетичні) процеси, а не тільки та чи інша ступінь залежності функцій від зміни сутності і форми держави.

Протягом довгого часу в науці підтримувався штучнокласовий підхід, не завжди зверталася увага на особливість функціонування держави в інтересах усього суспільства. Але в наш час можна з упевненістю сказати, що будь-яка держава здійснює загальносоціальну діяльність, виступає представником інтересів усього суспільства, всіх класів, соціальних груп і прошарків населення.

На митні функції здійснює визначальний вплив науково-технічний, інтелектуальний розвиток всієї цивілізації. Функції всіх без винятку сучасних держав схильні до впливу науково-технічних досягнень ХХІст. Цей вплив є двояким. З одного боку, з'являються життєво важливі напрями діяльності держави: підтримка науки, особливо фундаментальної, використання її результатів, розвиток і збагачення інтелектуального потенціалу суспільства. З іншого – обмеження небезпеки, яка походить від неконтрольованої появи і використання сучасних науково-технічних досягнень (ядерні технології, генетика, медична біологія, проблема клонування тощо) [4].

Також до числа факторів, що впливають на еволюцію функцій держави безсумнівно можна віднести екологічний фактор. Якщо сучасні держави не візьмуть на себе обов'язок підтримувати умови існування людей на своїй території, і не почнуть взаємодіяти з іншими державами, то в самий найближчий час настане неминучий громадський колапс, глобальна криза.

Інтернаціоналізація світової економіки, загальне переплетення економічних

інтересів, поява і панування транснаціональних компаній, інші економічні фактори планетарного значення – ще одна сфера, що здійснює вплив на еволюцію функцій сучасної держави. Саме у цьому контексті актуалізуються питання здійснення державою тих напрямів діяльності, які визначають становище держави у контексті функціонування ринкових механізмів товарообігу. На ці обставини звертає увагу також І.Г.Оборотов, коли зауважує, що правовий розвиток має як суб'єктивні, так і об'єктивні виміри. При цьому об'єктивні характеристики правового розвитку впливають на трансформаційні процеси у праві та державі неопосередковано, тобто через формування нових їх характеристик та інститутів [8].

Якраз тут набуває особливого значення проблема становлення митної функції сучасної держави.

Функція – це предметна, а не об'єктна діяльність держави. Предметність означає, що діяльність спрямовується на певну однорідну сферу суспільного життя, яка є цілісною і неподільною. Наприклад, митна діяльність охоплює собою таку сферу, яка інтегрована метою, територіальними «прив'язками», темпоральними параметрами, технологічними особливостями тощо. Економічна сфера життєдіяльності суспільства – це не «предмет», це «об'єкт» впливу держави та суспільних інституцій. Тому на тлі даного об'єкта (економіки) існують різноманітні «конкретно-предметні» сфери, які і вимагають законодавчих, виконавчих, організаційних та інших зусиль держави для забезпечення ефективного функціонування цієї сфери діяльності, а, відтак, конкретизуються у рамках феномена «функція держави» [5]. Так, податкова сфера життєдіяльності – це предметно відокремлена сфера суспільних відносин, яка потребує всього комплексу впливу державного механізму задля законодавчого визначення ефективного податкового законодавства, механізмів його дієвого використання, виконання, дотримання та застосування, та функціонування всієї системи засобів державного забезпечення податкового законодавства країни. Функція виступає у якості інструмента, який визивається до життя саме даною предметною сферою суспільного життя, задіюється саме для забезпечення функціонування суспільних відносин у цій сфері у відповідності з діючими правовими цінностями і нормативами.

Це система суспільних інтересів, цінностей, нормативів, відносин, яка потребує активної присутності (діяльності) держави через те, що саме державна діяльність найбільшою мірою за її характером, засобами, методами, прийомами здатна найрезультативнішим чином сприяти досягненню суспільно очікуваних результатів.

Декомпозиція митної функції сучасної держави безпосереднім чином пов'язане з тим, що саме митна справа є стійким та постійним напрямом діяльності будь-якої держави. При цьому варто підкреслити той факт, що митна функція розглядається як складова більш загальної сфери діяльності держави, а саме – економічної.

Сучасна зовнішньоекономічна стратегія держави має відповідати певним вимогам щодо взаємодії світової економічної системи й національної економіки. Вона покликана насамперед виражати національні інтереси країни, адаптуватися до глобальної світової економіки, бути гнучкою, прогностичною та реалістичною на основі врахування наявних можливостей і ресурсів. Саме у цьому контексті слід розглядати митну функцію – як продовження, різновид, конкретизацію економічної функції сучасної держави.

Аспекти митної діяльності часто стають тією підставою, відносно якої проводиться класифікація різних типів держав. Так, характерною є позиція теоретиків права та представників економічної теорії, відповідно до якої одним із базових критеріїв оцінки економічної ефективності чи неефективності держави, а також віднесення її до типу ресурсних чи інноваційних держав є шлях наповнення державної скрабниці.

Для розгляду митної функції сучасної держави як самостійного напрямку діяльності держави важливим є звернення до історичного процесу становлення митної справи.

Група вчених колишнього СРСР розділяла митну політику на політику

капіталістичних і соціалістичних країн, вважаючи при цьому, що митна політика капіталістичних країн пройшла етапи меркантилізму, протекціонізму та фритредерства, захищаючи інтереси пануючих класів. П.М. Шеремета стверджував, що митна політика за так званого «імперіалізму» була зняряддям зовнішньоторгової експансії монополій, набула форми надпротекціонізму, що виявлявся не тільки у високому рівні оподаткування імпорту, але й у надзвичайній диференціації оподаткування по країнах, товарах і способах стягування мита [1].

Після Другої світової війни митна політика країн з ринковою економікою стала гнучкішою, поряд з заходами митного надпротекціонізму здійснюється лібералізація торгівлі. З такою оцінкою митної політики можна погодитися. Адаже була прийнята багатостороння міжурядова угода про режим торгівлі і торговельну політику – Генеральний агреман про тарифи і торгівлю (ГАТТ), що діє з 1948 р. В кінці 1976 р. в ГАТТ на різних умовах брали участь 105 країн світу, в тому числі так звані соціалістичні країни – Куба, Чехословаччина, Польща, Угорщина, Румунія, Югославія, Радянський Союз в ГАТТ участі не брав, тому зрозуміло чому радянські дослідники давали цій угоді невисоку оцінку. Проте можна заперечувати такій позиції. Відомо, що основна мета ГАТТ – зниження митних тарифів і усунення інших бар'єрів у міжнародній торгівлі, проведення учасниками угоди різних торгових заходів на широкій багатосторонній основі, зокрема, надання преференцій країнам, що розвиваються. Одночасно варто зазначити, що до нашої держави застосовуються жорсткі вимоги щодо максимальної лібералізації внутрішнього ринку. Україна внаслідок лібералізації зовнішньої торгівлі опинилася в конкурентному середовищі, до якого її економіка виявилась не підготовленою.

Особливої уваги заслуговує також історичний аспект розвитку українського законодавства в галузі митної справи.

Показово, що в історії незалежної України саме Митний кодекс став першим кодифікованим актом. Він охоплював усі основоположні аспекти митної справи: митний контроль, митне оформлення, пропуск через митний кордон товарів та інших предметів, мито та митні збори, зберігання товарів під митним контролем, організацію боротьби з контрабандою, статус службових осіб митних органів України, їх правовий та соціальний статус тощо. У цьому акті також були визначені питання співробітництва митної служби України з митними органами інших держав [2].

Утім, становлення митної функції у числі самостійних функцій держави є результатом не лише історичного розвитку митної справи та розгортання законотворчої діяльності у незалежній Україні. Головна причина полягає в усе більшій економізації сучасної правової сфери, що має коріння, передовсім, у глобалізації.

Напередодні третього тисячоліття ряд вчених стали активно поширювати ідею «про серйозну загрозу, що нависла над національними державами». На їхню думку, «національна економіка поступово перетворюється на умовність, своєрідну статистичну фікцію». Вони стверджують, що в епоху глобалізації функції держав більш ефективно зможуть виконувати міжнародні організації та транснаціональні компанії. З'ясування, наскільки подібні теорії науково обґрунтовані, є однією з найбільш актуальних сучасних економічних проблем [1].

Держава повинна виробити чітку доктрину економічної безпеки і послідовно проводити її в життя, не допускаючи надмірного наростання зовнішнього боргу і залежності від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій, захищаючи економіку від важких наслідків світових фінансових криз, не допускаючи перетворення держави на джерело дешевої сировини і ринок збуту готової продукції для розвинутих сусідніх країн, відновлення втрачених позицій на світовому ринку.

Можливості держави в сучасних умовах стають обмеженими практично у всіх сферах діяльності: у забезпеченні національної безпеки в традиційному розумінні цього

терміну; у створенні умов для економічної безпеки та сталого розвитку економіки; у підтриманні внутрішнього порядку, який підривається злочинністю та тероризмом, корупцією, нелегальною міграцією тощо; у забезпеченні громадянських прав та прав людини; у захисті навколишнього середовища задля екологічної безпеки.

Сьогодні національні держави істотно обмежені самостійно вирішувати внутрішні задачі, тому що їхня діяльність включена в контекст діяльності міжнародних організацій і органів управління. Національна держава може не сприяти процесу глобалізації, може його стримувати, але зупинити цей процес неможливо [6].

Питання про майбутнє національної держави в стрімко мінливому світі стає центральним у світлі дослідження політичної глобалізації. Спираючись на дослідження попередніх десятиліть, політологи всього світу намагаються поглянути на майбутнє головних політичних інститутів у світлі нових тенденцій світової економіки і політико-правової науки. Особливого значення ця проблема набуває у світлі тісного взаємозв'язку між самою демократичною політичною системою і суверенною державою, що виступає її гарантом. Питання про подальшу долю національної держави, таким чином, трансформується в питання про долю самої демократії і цим пояснюється його актуальність у сучасному світі [2].

Отже, проблема глобалізації вийшла на найвищу орбіту планетарної конфліктності, бо порушує найважливіше питання людства – перспективу світосистемності. Без рівноправного діалогу культур, без урахування духовного потенціалу і перспектив розвитку кожної цивілізації важко формувати ефективні механізми взаємодії суспільств у глобальному цивілізаційному поступі.

У цьому контексті декомпозиція митної функції усе частіше стає інституціоналізованим предметом цілеспрямованої діяльності держави. Глобалізація торгівлі, інтенсифікація обігу товарів та послуг актуалізує питання діяльності митниці та митно-тарифного регулювання. Одним із доказів цього є становлення наднаціональних митних структур, таких як Митний Союз, що сьогодні активно розвивається як інтегративна правова система. При цьому саме митниця відіграє ключову роль у реалізації зовнішньої економічної політики.

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Глобалізація економіки виводить митну функцію сучасної держави зі структури економічної функції та перетворює на самостійний, автономний напрям її діяльності. Головна мета декомпозиції митної функції сучасної держави полягає у тому, щоб здійснювати активну підтримку вітчизняних виробників і споживачів у разі експансії закордонного капіталу, використання у відомих межах протекціоністських заходів для підтримки експорту і обмеження спроб транснаціональних корпорацій підпорядкувати собі окремі сектори економіки або сегменти внутрішнього ринку.

Необхідно наголосити на тому, що митне право є однією з найдавніших галузей права Європейського Союзу, оскільки саме економічне об'єднання через створення митного союзу, спочатку для безбар'єрного руху окремих товарів, а згодом і загального, стало основою європейської інтеграції [5]. Саме тому успіх європейського вектору інтеграції України багато в чому залежить саме від того, наскільки послідовною та ефективною буде діяльність із реформування митної справи в Україні та, відповідно, реалізації митної функції Українською державою.

Анотація. Дослідження декомпозиції митної функції сучасної держави базується на міцних методологічних та історичних засадах. Насамперед, це визначається тим, що реалізація митної функції у наш час суттєво трансформується, докорінно змінюється уявлення про те, яким чином держава має діяти у сфері митного регулювання. Саме тому слід поєднати два аспекти проблеми: визначити історичний шлях митної функції держави та виявити методологічні аспекти реалізації митної функції у сучасній державі.

Ключові слова: держава, декомпозиція, митна функція, мито, право.

Аннотация. Исследование декомпозиции таможенной функции современного государства базируется на крепких методологических и исторических принципах. В первую очередь, это определяется тем, что реализация таможенной функции в наше время существенно трансформируется, коренным образом изменяется представление о том, каким образом государство должно действовать в сфере таможенного регулирования. Именно поэтому следует соединить два аспекта проблемы: определить исторический путь таможенной функции государства и обнаружить методологические аспекты реализации таможенной функции в современном государстве.

Ключевые слова: государство, декомпозиция, таможенная функция, пошлина, право.

Annotation. Research of decoupling custom function the modern state is based on strong methodological and historical principles. First of all, it is determined by that realization of custom function in our time is substantially transformed, radically an idea changes about that, how the state must operate in the field of the custom adjusting. For this reason it follows to connect two aspects of problem: to define the historical way of custom function of the state and find out the methodological aspects of realization of custom function in the modern state.

Keywords: the state, decoupling, custom function, duty, right.

Список використаних джерел:

1. Волинець В.В. Система функцій сучасної держави: теоретико-правові аспекти: автореф. дис. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Волинець Віталій Валентинович. – К., 2013. – 36 с.
2. Коломоець О. Таможенна функція в системі функцій сучасного держави / О. Коломоець // Закон і життя. – 2014. – № 4/2. – С. 134–137.
3. Коломоець О. Митна функція держави та митна справа: аспекти співвідношення / О. Коломоець // Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 280–284.
4. Коломоець О.В. Методологічні та історичні засади дослідження митної функції сучасної держави / О.В. Коломоець // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014 – № 1 (9) – С. 1–12.
5. Коломоець О.В. Митна політика сучасної держави у структурі державної політики / О.В. Коломоець // Вісник Херсонського державного університету.

- Серія юридична. – 2014. – Вип. 4. – Т. 1. – С. 75–81.
6. Коломоєць О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми / О.В. Коломоєць // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – № 5. – С. 41–44.
 7. Кормич Б.А. Митні режими як інститут митного права / Б.А. Кормич // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – С. 86–92.
 8. Оборотов І. Об'єктивний і суб'єктивний виміри правового розвитку / Ігор Оборотов // Юридичний вісник. – 2011. – № 3. – С. 5–11.